

РЕШЕНИЕ

№ 4788

гр. София, 08.09.2020 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД - СОФИЯ-ГРАД, III КАСАЦИОНЕН СЪСТАВ,
в публично заседание на 15.05.2020 г. в следния състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Десислава Корнезова

ЧЛЕНОВЕ: Боряна Петкова

Полина Величкова

при участието на секретаря Илияна Тодорова и при участието на прокурора Десислава Кайнакчиева, като разгледа дело номер **1465** по описа за **2020** година докладвано от съдия Десислава Корнезова, и за да се произнесе взе предвид следното:

Производството е по реда на чл. 208-228 АПК във връзка с чл. 285, ал. 1 ЗИНЗС.

Образувано е по касационна жалба на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ /ГД „ИН“/ срещу решение № 5462/02.09.2019г. по адм.дело № 8602/2018г. на АССГ, Първо отделение, 12-и състав, В ЧАСТТА, с която се осъжда ГД „ИН“ да заплати на Е. Д. М. сумата от 1600 /хиляда и шестстотин/ лева обезщетение за неимуществени вреди от престоя му в ареста на адрес [улица] [населено място] и за периода от 08.12.2013 г. до 05.06.2015 г. в различни килии, при условия, в нарушение на чл. 3 от ЗИНЗС, ведно със законната лихва върху размера на обезщетението от 05.06.2015г. до окончателното й плащане, както и осъждането да бъде заплатена по сметката на АССГ сумата в размер от 364.00 /триста шестдесет и четири/ лева – депозит за вещо лице.

Изложени са доводи, че неправилно първоинстанционният съд е приел за доказани неблагоприятните условия за изтърпяване на мярката за неотклонение „задържане под стража“ в нарушение на чл. 3, ал. 2 ЗИНЗС, изразяващи се в липса на ежедневен надзор от медицински специалист през периода, в който е бил настанен в самостоятелно арестно помещение, неосъществена консултация с психолог, липса на дезинфекция в арестните помещения, неосигуряване на санитарно помещение, което дава възможност за уединеност, наличие на вредители, негодна и

недостатъчна по количество храна. Сочи се, че не са налице абсолютните предпоставки за ангажиране на отговорност по чл. 284 ЗИНЗС, а именно: незаконосъобразни действия и/или бездействия от длъжностни лица при или по повод изпълнение на административната дейност, настъпили вреди в правната сфера на ищеца, причинна връзка между незаконосъобразните действия и/или бездействия и настъпилите вреди. Моли решението в оспорената му част да бъде отменено.

Постъпила е и касационна жалба от Е. Д. М. срещу решение № 5462/02.09.2019г. по адм. дело № 8602/2018г. на АССГ, Първо отделение, 12-и състав, В ЧАСТТА, с която са отхвърлени предявените от него искове срещу ГД „ИН“, [населено място], за неимуществени вреди - за разликата от 1 600.00 до 30 000.00 лв., представляващи обезщетение за вреди за периода от 08.12.2013г. до 05.06.2015г. и за лихва върху отхвърлената част на иска, считано от 08.12.2013г., както и за присъждане на лихва от 08.12.2013 г. до 05.06.2015г. върху размера на присъденото обезщетение за неимуществени вреди от 1 600.00 лв. за периода от 08.12.2013г. до 05.06.2015г.

Изложени са твърдения за неспазване на европейското законодателство, спрямо него била извършена дискриминация, същият бил поставен в унижително положение и били нарушени неговите основни човешки права. Моли решението в оспорената му част да бъде отменено, като ГД „ИН“, [населено място], бъде осъдена да заплати обезщетение за вреди в пълен размер от 30 000.00 лева. В допълнение е посочено, че съдът не се е съобразил с практиката на ЕСПЧ, че при сходни случаи, при значително по-благоприятни условия и по-малко претърпени вреди, са присъдени по-високи суми.

В отговор по касационната жалба на ГД „ИН“ Е. Д. М. и процесуалният му представител оспорват твърденията, че не са налице предпоставките за присъждане на обезщетение по смисъла на чл. 284-286 ЗИНЗС.

В съдебно заседание касаторът - ГД „ИН“, редовно призован, не изпраща представител. Депозирано е писмено становище, в което са изложени твърдения, че не се установяват наличие на нарушено психическо здраве и повишаване интензитета на породените у Е. М. отрицателни емоции. Моли решението в оспорената му част да бъде отменено. Алтернативно – при основателност на претенцията на Е. М. присъденото обезщетение да бъде в минимален размер. Претендира се присъждане на юрисконсултско възнаграждение.

Касаторът - Е. Д. М., лично и чрез процесуалния си представител, поддържат изложеното в касационната жалба и в отговора си по касационната жалба на ГД „ИН“. Размерът на обезщетението не бил определен обективно и по справедливост, като не били отчетени в действителност претърпените болки и страдания, явяващи се неимуществени вреди.

Представителят на СОФИЙСКА ГРАДСКА ПРОКУРАТУРА счита, че касационната жалба на Е. Д. М. е неоснователна. Съобразени били всички обстоятелства от значение за определяне на справедлив размер на обезщетението, поради което и решението в оспорената му от М. част следвало да се остави в сила.

АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД С.-град, след като прецени събраните по делото доказателства и наведените касационни основания прилагайки нормата на чл.218 АПК, приема за установено от фактическа и правна страна следното:

Касационните жалби са ПРОЦЕСУАЛНО ДОПУСТИМИ, защото са депозирани в срок и от активно легитимирани лица, за които съдебният акт в

оспорените му части е неблагоприятен.

Разгледани по същество, касационните жалби са НЕОСНОВАТЕЛНИ, по следните съображения:

Със съдебно решение № 5462/02.09.2019г. по адм.дело № 8602/2018г. на АССГ е осъдена ГД „ИН“ да заплати на Е. Д. М. сумата от 1 600.00 /хиляда и шестстотин/ лева, представляваща обезщетение за неимуществени вреди от престоя му в ареста на адрес: [населено място], [улица] за периода от 08.12.2013г. до 05.06.2015г. в различни килии, при условия, в нарушение на чл. 3 от ЗИНЗС, ведно със законната лихва върху размера на обезщетението от 05.06.2015г. до окончателното ѝ плащане, като са отхвърлени като неоснователни предявените иски от Е. Д. М. срещу ГД „ИН“, [населено място], за неимуществени вреди - за разликата от 1 600.00 до 30 000.00 лв. за обезщетение за вреди за периода от 08.12.2013г. до 05.06.2015г. и за лихва върху отхвърлената част на иска, считано от 08.12.2013г., както и за присъждане на лихва от 08.12.2013г. до 05.06.2015г. върху размера на присъденото обезщетение за неимуществени вреди от 1 600.00 лв. за периода от 08.12.2013г. до 05.06.2015г.

За да постанови решението си, първоинстанционният съд е събрал като доказателства по делото показанията на свидетелите М. Б. П. и М. А. П., изслушаното експертно заключение на проф.д-р Н. К. Ц.-Х. и писмените доказателства, представени от страните. Въз основа на тях е обосновал правния извод, че ответникът не е изпълнил законоустановените си задължения, проявил е действие и бездействие и е подложил касатора на нечовешко и унижително отношение- такова, което излиза извън рамките на последиците от изпълнение на мярката за неотклонение.

Пред настоящата инстанция не са ангажирани нови писмени доказателства по см. на чл. 219, ал. 1 АПК.

По смисъла на чл. 220 АПК съществува забрана за фактически установявания в касационното производство, като правомощията на съда се изразяват само в преценката дали първоинстанционният съд правилно е приложил относимите материално-правни норми, дали неговото решение е валидно и допустимо.

І.Административен съд София-град е формирал своите правни изводи въз основа на следната действително осъществила се фактическа обстановка:

На 06.12.2013г. Е. Д. М. постъпва в ареста, като е настанен в килия № 9 с още двама задържани. От 10.12.2013г. до 19.12.2013 г. е в килията само с още едно лице, а до 03.06.2014г. – с друго. За периода 10.12.2013г. - 03.06.2014 г. касаторът Е. М. е обитавал килията с още едно лице. За периода 03.06.2014г.- 27.03.2015г. е преместен в килия № 7, като е бил сам. От 27.03.2015г. до 05.06.2015г. е преместен в килия № 13 на втория етаж - поради „козметичен“ ремонт на първия етаж, в която отново е бил сам.

Първо, от изслушаното експертно заключение и свидетелските показания на св. П. се установява следното: килиите са еднакви, запазено е първоначалното разположение, като не са извършвани „капиталови ремонти“ /бойдисване на стените само на първия етаж/ и преустройства. Констатира се, че размерите и вътрешното разпределение на обитаваните от касатора помещения са идентични - квадратура от 15.2 кв.м., с обособени лява и дясна част с връзка между тях – отвор. Близо до входа в лявата част на килията се намира масичка със столове за хранене, две легла в срещуположния край до прозореца, в дясната част се намират 4 легла до прозореца и срещуположно има умивалник и тоалетна. Тоалетната е отделена от помещението със зидана стена с

височина 1.10 м. и е отворена към умивалника.

По въпроса за наличието на самостоятелни прозорци във всяка част на помещенията вещото лице е посочило размерите им - 90 см./120 см., различни от посочените от свидетеля П.. Последният твърди, че прозорецът е неотваряем, но имало част от него, която можела да се махне при желание на живущите през летния период, като после конкретизирал възможността да бъде премахната част от стъклото - отгоре, оставал отвор и влизал „чист въздух“, доколкото прозорците били захванати за решетките с болтове /прозорците представлявали решетка, прозрачно стъкло, армирано стъкло и пак решетка, захванати с болтове/. Свидетелят посочил, че имало аспирация, която ту работела, ту не работела, не се пускала постоянно, през зимата работела през повечето време, но тази система не можела да вкарва чист въздух

Според вещото лице и св. П. общата баня се намирала на първия етаж, била в недобро състояние - с ръждиви умивалник и тоалетна, изкъртени фаянсови плочки, мухъл в ъглите и стените /на П-образна релса/, като свидетелят допълва, че през лятото рядко имало топла вода, като имало теч от горния етаж към банята и килиите – причина за мухъла, освен конденза от сушенето на дрехите. И двамата сочат, че почистването на килията е задължение на настанените в нея лица, а на местата за общо ползване - доброволно по декларация на такива лица. Свидетелят П. дори посочва, че е имало лице на длъжност чистачка, но преди две години била уволнена.

Представени са писмени доказателства, удостоверяващи вътрешния ред в арестите, медицинска документация за Е. М., норми за храната, договори за отпуснати материали и средства за почистване. Със Заповед Л-6399/26.07.2010г. на директора на ГД „ИН“ се регламентират: извършването на прегледи, изследвания и назначени лечения, попълване на медицинска документация досежно обстоятелствата, свързани със здравословното състояние на задържаните; оказването на медицинска помощ незабавно при буйства на задържаните лица, самонаранявания или суицидни действия, както и при спешни случаи; особени случаи, в които задържаното лице не е съгласно с определената диагноза или назначеното лечение; осигуряването на спални принадлежности; обзавеждането на килиите с осигуряване на пряк достъп на дневна светлина и естествено проветряване и достъп до санитарен възел и течаща вода по всяко време; условията за поддържане на лична хигиена, както и такава на местата за общо ползване, за което се осъществява контрол; осигуряването на непрекъснато време за сън от 22:00 ч. до 06:00 ч. и др.

Второ, по твърденията за неосигуряване на прегледи от лекари от специалностите психиатрия, неврология и очни болести, както и среща с психолог, се ползва информацията от представените медицинско становище за престоя на Е. М. в ареста по време на исковия период и в медицинската документация. Посочено е, че имало само един лекар - д-р Х., директор и на медицинския център, която в свое становище е отразила постъпването на Е. Д. М. на 06.12.2013г. в ареста на [улица], [населено място], за изпълнение на наложената му мярка за неотклонение „задържане под стража“ и изписването му от ареста на 05.06.2015г. за привеждане в Затвора-[населено място]. Редовно е проследявано здравословното му състояние, направени са няколко консултации със специалисти от Специализираната болница за активно лечение на лишени от свобода /СБАЛЛС/, както и съответните изследвания - при необходимост и по желание на болния. Извършвани били прегледи и по желание на задържаните под стража, като в амбулаторния лист за извършване на преглед /л. 73 от делото/ било посочено, че „пациентът подлежи на консултация с невролог, ортопед и

психиатър“, въпреки че неговите оплаквания най-вероятно са вследствие на психичния статус и честите вегетативни кризи, като е отразено и също, че СБАЛЛС не разполага с невролог и психиатър. Впоследствие Е. М. е консултиран с ортопед. В становището е изразено личното мнение на д-р Х., че не се налагало провеждането на преглед от психиатър, като среща с психолог, въпреки оплакванията и субективните усещания на пациента, не била проведена, тъй като към този момент службата не разполагала с отпуснат щат за такъв специалист. Двукратно М. е отказвал провеждането на среща със служител, който бил обучен и работел по програма за оценка на риска и извършвал анкетно изследване с оглед преценката на психологическия статус на лицето по време на престоя му в ареста, за който отказ той се е подписал собственоръчно. Съдържат се данни за проведени лечения с Валидол, Н., Н., витамини, симптоматични средства и такива с локално приложение за лечение на неуточнена алергия. На 16.03.2015г. е вписано заявление на ищеца, че иска консултация с психолог.

Трето, представени са доказателства, отразяващи качеството и количеството на храната, подробно анализирани от вещото лице.

Четвърто, представени са писмени доказателства, свързани с извършването на дезинсекционни и дератизационни услуги и ползването на препарати и материали за почистване, които противоречат на твърденията на касатора и на свидетеля П. за наличието на вредители.

П., при изслушване на заключението вещото лице допълва следното: при извършено сравнение между стандартите и фактически съществуващите битови и санитарно-хигиенни условия за едно лице е било необходимо 4 кв.м. площ, като Е. М. е разполагал с 15.2 кв.м. площ, когато е бил сам, и с 7.6 кв.м. площ, когато е бил с друго лице /общо за период от 1 г. бм./. Масичката за хранене била вътре в частта на килията, в която не се намира санитарният възел, като двете части били преградени. Според вещото лице разположението на отделните зони за хранене, сън, лична хигиена и двигателна активност при добро поддържане на лична и битова хигиена и установен ред е задоволително, свободното място за движение е малко, но поради отсъствие на други лица е достатъчно и отговаря на стандартите за тези места в условията на задържане под стража. Наличието на разхвърляни продукти или отпадъци, чаши или чинии често било заради други задържани. Въпреки това се осигурявали необходимите препарати за почистване, както и различни домашни потреби, които помагали за поддържането на добра лична и битова хигиена, осветеност на килиите. От подробната медицинска информация не се установявали сериозни нарушения на здравето освен твърдения за алергии към медикаменти, поради което и лицето отказва прием на конкретни лекарства. По отношение на светлината, същата била смесена и отговаряла на изискванията по Наредба № 49/1976г. Съществувала аспирационна система, която не била променяна от исковия период и която осигурявала достатъчен обмен на

въздух, но поради недостатъчната чистота на въздуха можело да възникнат заболявания като трахеит, бронхит, пневмонии, ХОББ, за каквито няма данни при касатора. Отоплението било „централно“, регулирано според сезона -студен и топъл и осигуряващо добър топлинен обмен в синхрон с вентилацията. По отношение на разходките навън утвърждава казаното от св. П., констатира необходимостта от поддържане на хигиена на местата за престой на открито и общите помещения, което се извършвало от задържаните. Молба за посещение на библиотеката Е. М. не е подавал. Досежно храната – същата съответствала като калории на полагащата се ежедневна дажба /вероятен недостиг на около 200 калории/, задоволявали се потребностите от основни хранителни съставки /по справка – зеленчуци, плодове, месо, риба, мляко и други/, посочва се липсата на 517 калории поради неполагането на труд със средна степен на интензивност. Вещото лице отчита температурата в помещенията, осигуряването на топлина през зимния период и проветряване през летния период, като се акцентира върху влажността - предпоставка за развитието на хлебарки, дървеници, плъхове, както и редица паразити и плесени. Анализирани са различните видове заболявания, които могат да бъдат причинени от вредителите, както и от плесените, но нито едно от тях, вкл. сърбеж/зачервяване при наличието на въшки или бълхи, не е установено при Е. М.. В заключение се обобщава, че установените хигиенно-битови условия по задържане на касатора, вкл. измереното осветление, и при полагане на лични усилия за поддържане на хигиена може да доведат до подобряване на чувствителността му относно обстановката, като състоянието на тревожност, панически атаки и агресивни реакции, повишеното кръвно налягане, са резултат от задържането на лицето. Извършени били прегледи от лекари специалисти, проведено е лечение, а отсъствието на консултации с невролог и психиатър е поради липсата в СБАЛЛС на такива специалисти и поради преценката на МЦ на следствения арест. Преглед от психолог не е извършен на Е. М., но му е било предложен друг специалист с възможности да разговаря с него – специалист по оценка на риска, с магистратура по психология. Състоянието на Е. М. е наблюдавано редовно - 34 прегледа консултации и изследвания за 2015г., 56 прегледа за 2014г. и 2 прегледа за един месец през 2013г. или общо 92 прегледа поради оплаквания и профилактични за 1г. бм., като ограничаване на лечението е поради твърденията на пациента за наличието на алергия и отказа му да приема медикаменти. Въпреки големия брой прегледи не се констатирани значими промени в здравния статус на лицето, като измерването на очното налягане можело да се направи и от

общопрактикуващия лекар. Здравето му не било застрашено от санитарно-хигиенните условия на ареста поради отсъствие на причинно - следствена връзка на тези условия с установените при прегледите, изследванията и консултациите, оплаквания и диагнози, подробно разписани в медицинската документация, приложена по делото.

В своите показания св. П. излага следното: тоалетните в килиите /с постоянно осветление/ представлявали открита тоалетна, без клекало, в самата стаичка, на разстояние от леглата и масата за хранене от 50—60 см. и 2 метра, което било причина за неприятната миризма и наличието на хлебарки; на двора имало 2 големи бидона и казан с помия – остатъци от храната, които се почиствали веднъж седмично, причина за неприятната миризма, наличието на плъхове и котки. Самият двор бил разпределен на три отделни карета, две от които за мъже, с наличието на малки пейки и дървета, не е асфалтиран изцяло, не се почиствал, а зимата се залеждало изключително много. По отношение на достъпа до светлина можело да се чете и пише като при затворена щора, имало прозорец, който се махал и слагал за през лятото, но влизала неприятната миризма от двора. Самите легла били железни с шини, отгоре вместо матраци имало дюшеци основно от плат. Допълва, че който можел, си носел постелъчно облекло, но без възможност за ползване на пералня, имало единствено общ хладилник. На всеки 15-20 минути полицаи по устав трябвало да извършва наблюдение през шпионките, което било изключително шумен процес. По отношение на лекари специалисти имало само един – г-жа Х., която извършвала прегледи в килията или кабинета, без специални уреди или апаратура. Понякога правели прегледи от психолог, но не и от психиатър. За Е. М., който познавал от 2013г., казва, че има влошено здравословно състояние – изнервеност, болки в слепоочието и главата, кръста – заради неудобните легла, повишено кръвно налягане. Уточнява, че той бил в килия с 3-4-5 души, но не може да отговори дали се е оплаквал от отношението на служителите към него, като всички били извеждани в „женското каре“ с размери 3 м на 4 м или 4 м на 5 м, т.е. изключително малко като площ. Храната била донасяна студена, порциите били малки и те си внасяли храна, която е разрешена, отвън. Често давал на Е. М. храната си, въпреки че тя била „отвратителна“. Ограничени били възможностите да се спортува, а свиждането се провеждало в малка стаичка без навлизането на свеж въздух, с телефон, по който не се чувало.

В своите показания св. П., съпруга на Е. М., заявява, че през периода от 10.12.2013г. до 22.05.2015г. той бил в „следствието на Майор В.“, като тя го посещавала всяка седмица по няколко пъти. Той се

оплаквал заради малкото количество и ниското качество на храната, за лошите условия в килията – причина за увреждане на зрението му и главоболие, невъзможността да спортува и да полага грижи за своето здраве – предпоставка за повишаване на кръвното му налягане и теглото му. Същата допълва, че е носила храна и препарати за борба с вредителите, чаршафи и дрехи, които вземала да изпере. Често той ѝ споделял, че е сам в килия, че има много хлебарки, че е виждал дори и плъх, но никой не почиствал, имало миризма на „застояло, старо“.

При постановяване на оспореното решение са съобразени данните от докладите на омбудсмана на Република България, които не е необходимо да бъдат преповтаряни. Същите обхващат хигиената в затворите, осигуряването на облекло и храна, като липсват предписания за закриването на ареста на [улица] [населено място], за който са посочени като основни проблеми – липса на достатъчно светлина и свеж въздух, пренаселеност, лоши санитарно-битови условия, наличието на влажни и мокри петна, появата на мухъл, неизвършването на ремонтни дейности или извършването на некачествен ремонт.

II. При така установената фактическа Административен съд София-град, 12-и състав е формирал правни изводи, които изцяло се споделят от касационната инстанция. Съдебният акт е правилен, при неговото постановяване не е допуснато нарушение на материалния закон – касационно отменително основание по чл. 209, т. 3 АПК. Съображенията за това са следните:

Исковата претенция е насочена срещу надлежен ответник - ГД „ИН“, на основание чл. 285, ал. 2 във връзка с чл. 284, ал. 1 във връзка с чл. 3 във връзка с чл. 12, ал. 2 от ЗИНЗС във връзка с чл. 205 АПК, поради което и съгласно утвърдилата се съдебна практика, че искът се предявява срещу юридическото лице, представлявано от органа, от чийто незаконосъобразен акт, действие или бездействие са причинени вредите, респ. срещу юридическото лице, с което длъжностното лице, причинител на вредата, е в трудови или служебни правоотношения, е **ПРОЦЕСУАЛНО ДОПУСТИМА**. Последното се обуславя и от твърденията на ищеца за бездействие на служителите на ареста, което било в противоречие с редица международни актове с примат над българското законодателство съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията на Република България /чл. 204, ал. 4 АПК във връзка с чл. 285, ал.1 ЗИНЗС; решение № 89/06.01.2020г. по адм. дело № 2921/2018 г. на ВАС на РБ, III-то отделение/. Спазена е общата 5-годишна давност по чл. 110 от Закона за задълженията и договорите за предявяване на претенцията, която в конкретния случай започва да тече от преустановяване на

бездействието съгласно ТР № 3 от 22.04.200г. по тълк. дело № 3/2004г., ОСГК на ВКС на РБ, задължително за съдилищата по смисъла на чл. 130, ал. 2 ЗСВ.

Съгласно разпоредбата на чл. 284, ал. 1 ЗИНЗС „държавата отговаря за вредите, причинени на лишени от свобода и задържани под стража от специализираните органи по изпълнение на наказанията в резултат на нарушения на чл. 3“, който в своята ал. 1 предвижда, че тези лица „не могат да бъдат подлагани на изтезания, на жестоко, нечовешко или унижително отношение“. Абсолютният характер на тази забрана произтича от липсата на основания за изключения от нея. Нещо повече, законодателят добавя и други случаи на поставянето в неблагоприятни условия, при това неизчерпателно изброени. Според чл. 3, ал. 2 ЗИНЗС „за нарушение на ал. 1 се смята и поставянето в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода или задържането под стража, изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване, условия за двигателна активност, продължителна изолация без възможност за общуване, необоснована употреба на помощни средства, както и други подобни действия, бездействия или обстоятелства, които уронват човешкото достойнство или пораждат чувство на страх, незащитеност или малоценност“, както и действия или бездействия на специализираните органи и длъжностни лица при или по повод извършване на административни наказания.

„Разпоредбите на чл. 3, на чл. 43, ал. 5 ЗИНЗС и на чл. 20, ал. 3 ППЗИНЗС са законови гаранции за съществуването на нормална битова среда в местата за лишаване от свобода и задържане под стража. Следва да се вземе предвид и друга разпоредбата на чл. 3 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, която е ратифицирана през 1992г. и съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията на Република България е част от вътрешното право на страната и има предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които ѝ противоречат. Според посочената разпоредба от Конвенцията никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отнасяне или наказание“ /решение № 89/06.01.2020г. по адм. дело № 2921/2018 г. на ВАС на РБ, III-то отделение/.

Забранява се осъдените да бъдат подлагани на изтезания, на жестоко и унижително отношение и се задължава държавата да им осигури от една страна условия за изтърпяване на наложено им наказание, съобразени с уважението към човешкото достойнство, от друга - начинът и методът на изпълнение на наказанието да не ги подлага на страдание или трудности

от степен над неизбежното ниво на страдание, присъщо на задържането, и от трета - като се имат предвид практическите нужди на задържането, тяхното здравословно и физическо състояние да не се поставят в неблагоприятни условия, рефлектиращи по посочения в исковата молба начин върху душевното състояние на лицата.

За да бъде приета основателност на иска за вреди с правно основание чл. 284, ал. 1 ЗИНЗС, следва кумулативно да бъдат доказани: акт, действие и/или бездействие на специализираните органи по изпълнение на наказанията, с което се нарушава чл. 3 от закона, и настъпила, в резултат на нарушението, неимуществена вреда в правната сфера на ищеца, която се предполага до доказване на противното по силата на оборима презумпция, въведена с разпоредбата на чл. 284, ал. 5 ЗИНЗС. За квалифицирането на едно бездействие като незаконосъобразно, е необходимо да бъде установено неизпълнение на фактическо действие от страна на административен орган или длъжностно лице от администрацията, като е необходимо да съществува нормативно установено задължение за изпълнение на това действие. Дори и да не се докаже незаконосъобразно бездействие или действие на конкретно длъжностно лице от състава на ГД „ИН“, е достатъчно за претърпяването на неимуществени вреди поставянето на условия в противоречие с изискванията по чл. 3 ЗИНЗС. В тежест на ГД „ИН“ е да докаже изпълнението на законовите изисквания за условията, при които е бил поставен Е. М., т.е. да обори твърденията му за нарушение на разпоредбата на чл. 3 ЗИНЗС.

Правилен е изводът на първоинстанционния съд изведен от установените факти, че в случая са налице законовите предпоставки, обуславящи частичната основателност на предявения иск за претърпени неимуществени вреди, произтичащи от бездействие на служител на ответника при/или по повод изпълнение на законоустановена дейност. Изследвани са в пълнота осъществилите се в действителност факти, извършена е преценка дали те попадат в обхвата на чл. 3, ал. 1 и 2 ЗИНЗС, доколкото ищецът излага твърдения за подлагането му на изтезания, изложени са подробни мотиви отговаря ли исковата претенция на фактически състав по чл. 1, ал. 1 ЗОДОВ и налице ли е трансграничен ефект по смисъла на основание чл.4, параграф 3 от Договора за Европейския съюз. Съдът е съобразил и обстоятелството за унижително и нечовешко отношение към Е. М., в противоречие с чл. 3 ЕКПЧ, които доводи настоящата инстанция приема и не намира за необходимо да преповтаря.

За да се установи дали дадено третиране попада в обхвата на забраната за

нечовешко и унизително отнасяне, в допълнение на „минималната степен на суровост”, се изследват критериите за законността и пропорционалността на въздействието. Според ЕСПЧ, под „нечовешко“ отношение се разбира това отношение, което е умишлено, прилагано е в продължителен период от време и е причинило телесна повреда или силно физическо и психическо страдание. Отношението е „унизително“, когато е предизвикало в пострадалия усещане за страх, страдание и малоценност, които могат да го унижат и обидят, като липсата на специална цел /за обида и унижение/ у поведението на извършителя не изключва нарушение на чл. 3 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи и съответно на чл. 3 от ЗИНЗС. В този смисъл изследването на конкретните условия, в които е поставено лицето, при това в съвкупност, по посочените в чл. 3 ЕКПЧ показатели има за цел да установи въздействието на същите върху личността на задържаното лице.

Съгласно чл. 43, ал. 4 ЗИНЗС /в релевантната редакция/ „минималната жилищна площ за един лишен от свобода не може да бъде по-малка от 4 кв. м.“. Касаторът Е. Д. М. е разполагал с 15.2 кв.м. площ, когато е бил сам, и с 7.6 кв.м. площ, когато е бил с друго лице /общо за период от 1 г. бм./. Единствено в периода от 06.12.2013г. до 10.12.2013г. е бил с още двама задържани в килия № 9, поради което е разполагал с около 5 кв. м. При това фактическо установяване е явно, че на Е. М. е била осигурена жилищна площ в законовия минимум. Не е налице бездействие, представляващо нарушение по чл. 3 ЗИНЗС, доколкото ответникът е предприел необходимите мерки, за да спази изискването на чл. 43, ал. 4 ЗИНЗС. В т. 232 на Решение от 27.01. 2015 г., Четвърто отделение на ЕСПЧ – „ДЕЛО Н. И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ” е посочено, че при оценката на това дали е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията по отношение на липсата на лично пространство, трябва да се вземат предвид следните фактори: (а) всяко задържано лице трябва да има индивидуално място за спане; (б) всяко задържано лице трябва да има най-малко три квадратни метра жилищна площ; и (в) размера на килията трябва да дава възможност на задържаните лица да се движат свободно между мебелите. Липсата на някои от тези елементи сама по себе си поражда сериозно предположение, че условията на задържане са в нарушение на този член. Както вече се изложи, жилищната площ, която е предоставена на Е. Д. М. съответства на човешките представи за едно необходимо свободно пространство, което да обитава лицето, извършвайки своите елементарни, необходими за самото му съществуване потребности от сън, хигиена, преобличане и хранене.

В съответствие с експертизата, показанията на св. П. и препоръките на омбудсмана се констатира, че прозорците са неотваряеми, премахва се горната част само на едно от стъклата, при това през летния период, като не можело да се осигури необходимото проветряване и достъп на въздух отвън. Налице е противоречие с изискванията на чл. 115, ал. 1 и ал. 2 от Наредба № 7/22.12.2013г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони. Чрез съществуващата вентилационна система, която не работела постоянно, а по преценка на администрацията, не навлизал чист и свеж въздух. Доказва се наличието на прозорци, през които навлиза дневна светлина. Налице е и изкуствена светлина. Изпълнено е изискването по чл. 20, ал. 2 ППЗИНЗС, в спалните помещения да се осигури пряк достъп до дневна светлина и възможност за естествено проветряване. Количеството дневна светлина, степента на изкуствено осветление, отопление и проветряване се определят в зависимост от изискванията на съответните стандарти за обществени сгради. Изрично произнасяне следва ли ГД „ИН“ да отговаря по реда на чл. 284 във връзка с чл. 3 ЗИНЗС относно ограничения достъп на светлина настоящата съдебна инстанция не дължи произнасяне поради висящността на дело № 10224/2017г. на АССГ, I-во отделение, 64-и състав, със същия предмет, за чието решение № 4423/29.06.2018г. няма доказателства да е влязло в сила, както и поради изричното оттегляне на исковата претенция на Е. М. в тази част /видно от протокол от проведено на 12.11.2018 г. открито съдебно заседание/.

В конкретния случай и съобразно § 238 от делото Н. и други срещу България, поради това че Е. Д. М. не е пребивавал в условията на пренаселени килии, съществуващата вентилация, която, макар и периодично, е работела неосигуряването на достатъчно светлина /замърсени прозорци, почистването на които е възложено на обитателите на килията – чл. 88а, ал. 1 ППЗИНЗС/, негативният ефект от неосигуряването на достатъчен достъп до чист въздух, не достигат сами по себе си прага на тежест, изискван от чл. 3 от ЕКПЧ, съответно от чл. 3 ЗИНЗС, поради липса на национални стандарти за друго. Не е налице и нарушение на разпоредбите при извършване на проверки през шпионката, които, както се потвърди, са с цел запазване на живота на лицата в ареста и предотвратяване на ефективни действия при суицидни намерения.

По другите основания, изложени от Е. Д. М. в исковата молба, същата е изцяло основателна. Констатира се, че тоалетната не е отделена изцяло от жилищната площ /§ 241 от решението по делото Н./, налице е ръжда и мухъл, течове от горните етажи, като не били извършвани никакви ремонти на килиите, които е обитавало лицето. Подобряване на

битовите условия не е осъществено в процесния исков период и с оглед констатациите и препоръките на омбудсмана на Република България, подробно анализирани от първоинстанционния съд. Що се отнася до почистването на помещенията, това е възложено на лицето, което го обитава /чл. 88а, ал. 1 ППЗИНЗС; чл. 24 от заповедта за вътрешния ред в арестите/, като често липсвали препарати и такива се предоставяли от близките му. Чрез обикновено почистване на килията горните проблеми – лошо състояние на санитарния възел, на леглата и дюшеците, влажност, мухъл, ръжда и паразити, не могат да бъдат преодоляни, поради което и не може да се твърди, че са предоставени условия, ненарушаващи човешкото достойнство и в съответствие с критериите по чл. 3 ЕКПЧ, съответно чл. 3 ЗИНЗС.

По въпроса за наличие на всякакви паразити - дървеници, хлебарки и гризачи и други, съдът намира за доказано от свидетелските показания, че такива по принцип са съществували. Наличието на такъв проблем се потвърждава и от докладите на омбудсмана. При това, следва да се съобрази дали са осигурени адекватни дезинфекционни средства, почистващи продукти, както и редовно обезпаразитяване и проверки на килиите, по-специално на спалното бельо, дюшеците и пространствата, използвани за съхранение на храна, по смисъла на § 247 по делото Н.. Предприетите мерки от администрацията се оказват недостатъчно ефективни, вътре в килиите не е извършено професионално третиране срещу паразити и гризачи с необходимите за това препарати, а тази дейност е оставена на обитателите на килиите, с каквато правоспособност не разполагат по смисъла на Наредба № 3/2005г. за условията и реда за извършване на дезинфекции, дезинсекции и дератизации, отменена ДВ бр. 7/2018г., но действаща към исковия период. Отделно в чл. 25 т. 2 от заповедта за вътрешния ред в арестите е посочено извършването на дезинфекция 2 пъти годишно или при необходимост под наблюдение и контрол на медицински специалисти от сектор „Арести“, като в конкретния случай не се доказва, въпреки необходимостта, извършването на подобна дейност в нито една от килиите, които е обитавал Е. М.. Извършването на дезинфекция, дератизация или дезинсекция на част от площите в ареста не води до ефективни резултати /по договор веднъж на тримесечие/, доколкото вредителите и гризачите могат безпрепятствено да преминат от общите помещения в отделните килии. Няма данни за извършване на проверки какъв е резултатът от извършените дейности, каквото е изискването на § 243 по делото Н.. Отделно в договорите за извършване на тези услуги е посочено, че се извършват обработки на цялата договорена площ /всички помещения и площи на територията на

ареста/ веднъж на тримесечие и частични обработки с оглед свеждане на инсектите и гризачите до биологичния минимум, като периодичността на частичните обработки не е посочена, нито къде се извършват те и е предвидена възможност гризачите и инсектите да не бъдат унищожени изцяло, а да се сведе до минимум, което предполага отново развитие на популацията им.

По въпроса за предлагането на лоша като количество и качество храна /безплатна по смисъла на чл. 84, ал. 2, т. 1 ЗИНЗС/, която се сервира в мръсотия и се консумира в определено място за хранене в близост до тоалетната, при наличието на неприятни миризми, претенцията е частично основателна. Спазени са необходимите стандарти за количество и качество на храната, но не и за осигуряване на разнообразие от продукти. Релевантни са обстоятелствата, че на лицето не му харесва предлаганата храна, че същата не му е достатъчна като количество или че е необходимо „носенето“ на продукти от негови близки, тъй като това е субективна преценка /чл. 35 и чл. 37 от заповедта за вътрешния ред в арестите/. Не е съобразен стандартът по точка 22.1. Европейските правила за затворите, съгласно която „на затворниците се осигурява питателна храна, като се взема предвид тяхната възраст, здравословно и физическо състояние, религия, културни разбирания и естество на работа“, тъй като се изисква предлагането на храна според индивидуална преценка на потребностите. Отделно от това, храната се е предлагала дълго след приготвянето ѝ в Затвора С., същата е недостатъчно питателна – рядко се включват яйца, млечни продукти и плодове /доклад на омбудсмана/, а съхраняването на продукти било ограничено поради наличието на един-единствен общ хладилник, недостатъчен за всички лица в ареста. Липсват данни за спазване на стандартите за питателна храна, доколкото се съдържа единствено информация за калорийността на различните продукти, включени в състава на дневната дажба.

По въпроса за лошите условия на мястото за престой на открито, се констатира, че същото е малко, често се престоявало в частта, определена за жени, пейките били малки, било изключително мръсно, а през зимата и заледено. С огледа разпределената доказателствена тежест, ГД „ИН“ не сочи размери на мястото за престой, нито правила за неговото почистване. Не се опровергават твърденията, че мястото е неподходящо за почивка и възстановяване на задържаните лица, нито че има подходящи условия за спортуване. От данните по делото може да се обуслови извод, че на Е. М. е осигурена единствено възможност за разходки, без друга двигателна активност. Пространството за разходки е недостатъчно /св. показания на П., по-малко или равно от 15 кв. м,

каквата площ е приблизително всяка килия/, като следва да се отчете решението Н., параграф 236, че пространство за престой на открито, което осигурява само 2 кв.м. в повече от пространството на килията, не предлага на затворниците подходящи възможности за почивка и възстановяване.

В допълнение и правилно първоинстанционният съд е посочил, че „медицинските специалисти в лечебните заведения към местата за лишаване от свобода изпълняват задълженията на здравни инспектори и дават предписания относно: 1. количеството и качеството на храната и качеството на водата, предназначена за питейно-битови нужди; 2. годността и чистотата на дрехите и спалните принадлежности; 3. хигиената и чистотата на помещенията и на настанените в тях лишени от свобода; 4. състоянието на осветлението, отоплението, канализацията и проветряването на спалните и работните помещения; 5. здравословните и безопасните условия на труд на лишените от свобода и възлагането на работа в съответствие с тяхното здравословно състояние; 6. спазване на противоепидемичния режим на работа в лечебните заведения към местата за лишаване от свобода“ /чл. 150, ал. 1 ЗИНЗС/. В конкретния случай липсват доказателства за извършването на проверки в ареста, касаещи хигиенно-битовите условия и предлаганата храна, доколкото арестът по смисъла на чл. 42, ал. 2 ЗИНЗС е място за лишаване от свобода. Не се съдържат предписания за отстраняване на констатираните нарушения, нито изпълнение на препоръките на омбудсмана.

Невъзможността да се поддържа лична хигиена в условията на ограниченията, наложени от процесната мярка за неотклонение, в среда, в която живеят и други лица с лоша хигиена, макар и в конкретния случай касаторът предимно да е бил сам, винаги е съпътствано с чувство на непълноценност, гняв, незащитеност, малоценност, тревожност и за това не са необходими нарочни доказателства.

Установени са неблагоприятни условия по см. на чл. 3, ал. 2 ЗИНЗС, а лицето е било задържано при нечовешко и унижително отношение към него /чл. 3, ал. 1 ЗИНЗС/. Съгласно чл. 10, т. 3 от Препоръка Rec(2006) на Комитета на министрите на държавите-членки на Съвета на Европа относно приложимостта на Европейските правила за затворите последните се прилагат и за лица, които са с постановена от съдебен орган мярка за неотклонение или са лишени от свобода в следствие на осъдителна присъда, и които по някаква причина са настанени на друго място. В конкретния случай Е. Д. М. е бил с наложена мярка за неотклонение „задържане под стража“, поради което и доводите за неприложимост за правилата, изложени от процесуалния представител на

ГД „ИН“, са неоснователни.

На последно място, се констатира, че здравословното състояние на Е. М. е наблюдавано редовно - 34 прегледа консултации и изследвания за 2015г., 56 прегледа за 2014г. и 2 прегледа за един месец на 2013 г. или общо 92 прегледа поради оплаквания от негова страна. Здравето му не е било застрашено от санитарно-хигиенните условия на ареста поради отсъствие на причинно - следствена връзка на тези условия с установените при прегледите, изследванията и консултациите, оплаквания и диагнози, подробно описани в медицинската документация, приложена по делото. Съдържат се доказателства за лечение с медикаменти, но не и за извършване на прегледи от психиатър и психолог поради липсата на такива в СБАЛЛС или следствие преценката на МЦ на следствения арест. Въпреки големия брой прегледи не са констатирани значими промени в здравния статус на лицето, като състоянието на тревожност, панически атаки и агресивни реакции, повишеното кръвно налягане, са резултат от задържането на лицето. Прегледите са извършвани от единствения лекар – д-р Х., която е общопрактикуващ лекар без необходимата за лечение на психиатрични заболявания компетентност. При това и с оглед липсата на прегледи на лекари специалисти у всяко лице е допустимо възникването на негативни емоции и изживявания, свързани с неговото здравословно състояние. Тези емоции естествено се засилват от ситуацията, в която е поставено – мярка за неотклонение „задържане под стража“, и условията, в които се намира, въпреки че през по-голямата част от времето Е. М. е бил сам в килия. Всички тези обстоятелства сочат, че той е бил подложен на страдания и изпитания, които надхвърлят по интензивност неизбежното равнище на страдание, присъщо на задържането, неговите здраве и благополучие не са гарантирани по подходящ начин чрез осигуряването на съответната медицинска грижа. Безспорно се установява нарушение на правото на медицинско обслужване по смисъла на чл. 3 ЕКПЧ и чл. 3, ал. 2 ЗИНЗС, в следствие на което е претърпял и твърдените неимуществени вреди.

Разпоредбата на чл. 3 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, налага на държавата задължението да се увери, че всеки затворник е задържан в условия, при които се гарантира зачитането на човешкото достойнство, че условията на изпълнение на наказанието не подлагат заинтересованото лице на опасност или изпитание, които да надвишават присъщото ниво на страдание по време на престоя в затвора и че предвид практическите изисквания на мярката лишаване от свобода, здравето или благосъстоянието на затворника са гарантирани по адекватен начин. От друга страна, за да попадне в полето

на приложение на чл. 3 от Конвенцията, дадено отношение трябва да достигне определен минимум на сериозност. Преценката на този минимум е относително понятие, тя зависи от общите факти по делото и по-конкретно от естеството и контекста на отношението, условията на изпълнение на мярката, нейния срок, физически и психически последици, както и понякога, от пола, възрастта и здравословното състояние на жертвата. Задължението на Съда се ограничава следователно до проучване на личното състояние на Е. Д. М., претърпял спорното отношение. При съвкупната преценка на доказателствения материал, събран в хода на висиящността на първоинстанционното производство може да се наложи извод, че ответната страна е бездействала в исковия период. В правната сфера на касатора са настъпили неимуществени вреди, налице е причинно-следствената връзка между тях и бездействието на специализираните органи. Лицето е било поставено в неблагоприятни условия, поради което са му причинени негативни емоции и страдания, както физически, така и психически. Налице са всички елементи от фактическия състав на разпоредбата на чл. 284, ал. 1 във връзка с чл. 3 ЗИНЗС, като не е оборена и презумпцията по чл. 284, ал. 5 от с.з. При това и правилно първоинстанционният съд е формирал извод за частичната основателност на исковата претенция.

Като се отчете периодът на отсъствието на адекватно и своевременно медицинско обслужване и необходима хигиена, лошите социално-битови условия – около година и 6 месеца, както и констатацията, че няма данни за отклонения в здравословното състояние на задържаното лице, съдът правилно е възприел, че в съвкупност ограниченията, които е бил принуден да търпи Е. М. в цитирания период /чл. 284, ал. 2 ЗИНЗС/, както и поотделно всяко едно от тях, надвишават неизбежното ниво на страдания, присъщо на престоя в местата за лишаване от свобода и излизат отвъд минималния праг на строгост по чл. 3 от ЕКПЧ, съответно чл.3 ЗИНЗС, характерно за условията на приложимост на мярката за неотклонение „задържане под стража“. Умисъл в поведението на длъжностни лица към ГД „ИН“ не се доказва, а от докладите на омбудсмана се съдържат данни за лошите условия в местата за лишаване от свобода и необходимостта този проблем да бъде отстранен, като се отчита и липсата на достатъчно парични средства. Това само по себе си не изключва нарушението на чл. 3 ЗИНЗС, като лицата, поставени в ареста, не следва да търпят подобно отношение към себе си следствие обективни неблагоприятни условия.

Правилно исковата претенция е частично уважена, като настоящата инстанция намира оплакванията в двете касационни жалби за

необоснованост на решението по отношение на размера на обезщетението за изцяло неоснователни. Първоинстанционният съд е изложил точни и ясни мотиви, като направените изводи относно размера на обезщетението съответстват на данните по делото, установяващи конкретни факти по непротиворечив начин. Същото е справедливо определено, на основание чл. 284, ал. 2 във връзка с чл. 3, ал. 1-2 ЗИНЗС, тъй като е фиксиран паричен еквивалент, съответстващ на негативните преживявания и отражението им върху увреденото лице, отчетено е кумулативното въздействие на неблагоприятните условия върху същото. Присъдената сума от 1 600.00 /хиляда и шестстотин/ лева за периода от 08.12.2013г. до 05.06.2015г., ведно със законната лихва върху размера на обезщетението от 05.06.2015г. до окончателното й плащане, е достатъчна, за да бъде компенсирано лицето, изтърпявало мярка за неотклонение „задържане под стража“. Размерът на обезщетението е изцяло съответен на определения по сходни дела, в рамките на присъждания по справедливост от ЕСПЧ и на наложената съдебна практика, както и при спазване на разпоредбата на чл. 52 от Закона за задълженията и договорите. Дължимостта на лихвата се определя за периода от датата на преустановяване на негативното въздействие на условията - т.е. на бездействието на държавата, което е осъществено с преместването на Е. М. от ареста - на 05.06.2015г. до датата на окончателното плащане на обезщетението за вреди /ТР № 3 от 22.04.2004 г. по тълк. дело № 3/2004 г., ОСГК на ВКС на РБ/. С оглед цитираното ТР претенцията на М. за присъждане на лихва от 08.12.2013г. до 05.06.2015г. върху размера на присъденото обезщетение правилно е била отхвърлена като неоснователна.

По тези доводи и аргументи, касационната инстанция заключава, че съдебното решение № 5462/02.09.2019г. по адм.дело № 8602/2018г. на АССГ, I-во отделение, 12-и състав, е правилно на основание чл. 209, т. 3 АПК и при условията и по реда на чл. 221, ал. 2 АПК следва да бъде потвърдено. Не се констатираха служебно основанията за касиране на съдебния акт по см. на чл. 218, ал. 2 АПК във връзка с чл. 209, т. 1 и т. 2 АПК.

Така мотивиран, **АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД С.-град**, III-и касационен състав, на основание чл. 221, ал. 2 от АПК във връзка с чл. 285, ал. 1 от ЗИНЗС,

Р Е Ш И :

ОСТАВЯ В СИЛА решение № 5462/02.09.2019г., постановено по адм. дело № 8602/2018г. на АССГ, I-во отделение, 12-и състав.

РЕШЕНИЕТО е окончателно на основание чл. 223 АПК и не подлежи на обжалване и протест.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЧЛЕНОВЕ:1.

2.